

รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์
ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐

ส่วนที่ ๑
ข้อมูลเบื้องต้น

๑. หน่วยงานผู้รับผิดชอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
๒. หน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมาย สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
๓. ผู้รักษาการตามกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
๔. เหตุแห่งการประเมินผลสัมฤทธิ์ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)
  - ครบรอบระยะเวลาที่กำหนด
  - ได้รับหนังสือร้องเรียนหรือข้อเสนอแนะจากผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่อง (ระบุเรื่องที่ได้รับการร้องเรียน หรือมีข้อเสนอแนะ).....
  - ได้รับข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการพัฒนากฎหมายในเรื่อง (ระบุเรื่องที่ได้รับการเสนอแนะ ให้ประเมิน).....
  - อื่น ๆ คือ ดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐
๕. วันที่มีเหตุแห่งการประเมินผลสัมฤทธิ์ ๒๔ กันยายน ๒๕๖๕ โดยประเมินผลที่เกิดจากการบังคับใช้ กฎหมายตั้งแต่วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๐ ถึงวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๕
๖. รายชื่อกฎที่เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลสัมฤทธิ์ในรายงานฉบับนี้ - ไม่มี -
๗. รายชื่อกฎที่ดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์เป็นการเฉพาะ (ประเมินผลสัมฤทธิ์เป็นรายฉบับตามแบบรายงาน การประเมินผลสัมฤทธิ์) - ไม่มี -

ส่วนที่ ๒

การวิเคราะห์ความจำเป็นและผลกระทบของกฎหมาย

๘. กฎหมายนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาใด

- (๑) เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมด้านข้อมูลระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตร กล่าวคือ การขาดระบบฐานข้อมูลที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ทำให้เกษตรกรรายย่อยตกอยู่ในภาวะเสียเปรียบ

อันมาจากสัญญาความไม่เท่าเทียมในการรับรู้ข้อมูลในขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ การรับรู้รายละเอียดของสัญญา การรับรู้เกณฑ์การคิดค่าตอบแทน และการรับรู้คุณภาพปัจจัยการผลิตและโครงสร้างค่าใช้จ่าย

- (๒) เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการรับรู้ความเสี่ยง กล่าวคือ การแบ่งความเสี่ยงระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรยังไม่เป็นธรรม เนื่องจากผู้ประกอบธุรกิจฯ โดยส่วนใหญ่จะมีอำนาจในการต่อรองที่สูงกว่าจึงจะมีการผลักภาระความเสี่ยงส่วนมากให้แก่เกษตรกร
- (๓) เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการแบ่งปันผลประโยชน์ กล่าวคือ การขาดกลไกถ่วงดุลในขณะที่ระบบมีโครงสร้างตลาดแบบผูกขาดน้อยราย อาจมีผลให้เกิดพฤติกรรมการเอาเปรียบทางเศรษฐกิจ เกิดการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรมให้กับฝ่ายเกษตรกรได้
- (๔) เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกันด้านการบังคับใช้กฎหมาย กล่าวคือ ขาดกลไกทางกฎหมายและมาตรการคุ้มครองเกษตรกรระหว่างการเกิดข้อพิพาท ทำให้เกษตรกรเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ยาก เนื่องจากขาดเงินทุนในการว่าจ้างนักกฎหมายหรือทนายความ รวมทั้งขาดทรัพยากรโดยเกษตรกรมักถูกผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรดำเนินการใช้มาตรการทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างที่เกิดข้อพิพาท ได้แก่ การหยุดส่งปัจจัยการผลิต อันอาจทำให้เกษตรกรไม่สามารถประกอบอาชีพได้และอาจส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมายเมื่อเกษตรกรถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจฯ

๙. มาตรการสำคัญที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายนี้ คือ

- (๑) กำหนดหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรที่จะต้องดำเนินการแจ้งการประกอบธุรกิจต่อทางราชการ และหน่วยงานราชการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและตรวจสอบได้ง่าย
- (๒) กำหนดรายละเอียดของเอกสารสำหรับการชี้ชวน และร่างสัญญา ที่ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรจัดทำให้มีรายละเอียดเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด
- (๓) กำหนดกลไกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรและเกษตรกร
- (๔) กำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย

๑๐. กฎหมายนี้มีบทบัญญัติกำหนดให้ประชาชนต้องกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ อย่างไร

มีการกำหนดไว้ คือ

- (๑) กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรมีหน้าที่ในการแจ้งการประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญา
- (๒) พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐ ในมาตรา ๒๐, ๒๑, และ ๒๖ กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรต้องจัดทำเอกสารสำหรับการชี้ชวนและร่างสัญญาให้เกษตรกรล่วงหน้าก่อนทำสัญญา และส่งสำเนาเอกสารสำหรับการชี้ชวนให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เก็บไว้เพื่อใช้เป็นเอกสารในการตรวจสอบ ทั้งนี้เอกสารสำหรับการชี้ชวนและสัญญาอย่างน้อยต้องมีรูปแบบข้อความ หรือคำรับรองตามที่กฎหมายกำหนด

- (๓) หากมีข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา คู่สัญญาจะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติฯ นี้ก่อนรวมทั้งกำหนดข้อห้ามที่เป็นเหตุผู้สัญญาอีกฝ่ายได้กระทำความเสียหายในระหว่างดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหากตกลงกันไม่ได้ จึงจะใช้สิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีในชั้นศาลต่อไป คู่สัญญาจะนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลโดยไม่ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติฯ นี้ไม่ได้ (เป็นกลไกที่มีการออกแบบไว้เช่นนี้แต่แรกเพื่อแบ่งเบาภาระให้กับเกษตรกรและเพื่อให้เกิดความเสียหายต่อคู่สัญญาน้อยที่สุด)

๑๑. กฎหมายนี้ยังมีความจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพการณ์ พัฒนาการของเทคโนโลยี และวิถีชีวิตของประชาชนหรือไม่ เพียงใด

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐ ยังคงมีความจำเป็นสอดคล้องกับสภาพการณ์ พัฒนาการของเทคโนโลยี และวิถีชีวิตของประชาชน กล่าวคือ กลไกต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนด มีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทุกฝ่าย (โดยเฉพาะคู่สัญญาเอง) เนื่องจากยังมีการทำการเกษตรในรูปแบบของเกษตรพันธสัญญากันอย่างแพร่หลาย ทั้ง พืช ปศุสัตว์และ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวมถึงมีกลไกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำหรับให้คู่สัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาได้มีโอกาสเจรจากัน นับเป็นการอำนวยความสะดวก และความยุติธรรมให้แก่บรรดาเกษตรกรโดยไม่มีค่าใช้จ่าย มีการเปิดเผยข้อมูลผู้ประกอบการกิจการเกษตรในระบบออนไลน์ที่ง่ายต่อการตรวจสอบอีกทั้ง ยังมีการนำระบบสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในการสร้างการรับรู้ของกฎหมายอีกด้วย

๑๒. ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการมีกฎหมายนี้ คือ

- (๑) ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น ได้ทราบและมีการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแข่งขันการประกอบธุรกิจ การจัดทำเอกสารชี้ชวน การจัดทำร่างสัญญา อีกทั้งมีกลไกอำนวยความสะดวกและความยุติธรรมโดยไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ โดยประชาชนได้รับประโยชน์จากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและทำสัญญาประนีประนอมยอมความยุติข้อพิพาทจากกระบวนการนี้
- (๒) สัญญามีความเป็นธรรมต่อคู่สัญญาทั้ง ๒ ฝ่าย มากขึ้นและ ลดความขัดแย้งคู่สัญญาตามกลไกของพระราชบัญญัติฯ นี้
- (๓) ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการมีกฎหมายฉบับนี้ โดยสามารถเข้าใจถึงกลไกและแนวทางในการเข้าเป็นคู่สัญญาสำหรับผู้ที่ต้องการประกอบอาชีพ ทางด้านการเกษตรภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญา (ทั้งผู้ประกอบการกิจการเกษตรและเกษตรกร)

๑๓. กฎหมายนี้ก่อให้เกิดผลดังต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร (ให้พิจารณาตอบเฉพาะประเด็นสำคัญที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของกฎหมาย โดยไม่ต้องตอบทุกประเด็นก็ได้)

- (๑) ไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือประกอบอาชีพของประชาชน เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้เฉพาะผู้ประกอบการกิจการเกษตรเท่านั้นที่มีหน้าที่ในการต้องแจ้งการประกอบธุรกิจ ซึ่งมีใช้การขออนุญาตแต่อย่างใด

(๒) ไม่เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขัน แต่เป็นการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เนื่องจากกฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในการผลิตผลิตภัณฑ์หรือบริการทางการเกษตรอย่างยั่งยืน ส่งผลให้เกษตรกรมีความมั่นคงทางด้านรายได้และได้รับการถ่ายทอดความรู้อันจำเป็นตลอดจนเทคโนโลยีการผลิตที่มีมาตรฐาน มีการควบคุมต้นทุนในการผลิตผลิตภัณฑ์หรือบริการทางการเกษตร มีการป้องกันความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกและผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรสามารถประกอบธุรกิจโดยได้รับผลิตผลที่มีคุณภาพมาตรฐานตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและความเข้มแข็งทางธุรกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันในตลาดการค้าเสรีได้ต่อไป อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ช่วยให้เกษตรกรรายย่อยมีอำนาจต่อรองและเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้มากขึ้น โดยไม่เสียเปรียบผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นคู่สัญญาหากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมทำสัญญากับผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตร

(๓) ไม่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพ หรือผลกระทบต่ออย่างใด

๑๔. มีสถิติการดำเนินคดีและการลงโทษตามกฎหมาย หรือสถิติการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างไร

แม้กฎหมายจะกำหนดโทษปรับทางอาญาเอาไว้ แต่จากการบังคับใช้ตามกฎหมายที่ผ่านมาได้รับความร่วมมือจากผู้ประกอบการพอสมควรโดยมีการสอบถามประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ เกี่ยวกับกฎหมายฉบับนี้ และได้มีการดำเนินการตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ด้วยดี ทั้งนี้ได้มีการสร้างการรับรู้กฎหมายฉบับนี้ให้แก่ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องมาตลอด นับแต่มีผลบังคับใช้ (เนื่องจากหากการบังคับใช้กฎหมายได้รับความร่วมมือจากผู้ประกอบการ จะช่วยลดปัญหาการฝ่าฝืนหรือข้อพิพาทได้ดีกว่าการบังคับตามกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว) และเริ่มต้นกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้นในการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติฯ นี้ จึงยังมีได้ดำเนินการจนถึงขั้นตอนซึ่งมีการลงโทษตามกฎหมาย

(๑) สถิติการดำเนินคดี - ไม่มี -

(๒) สถิติข้อหาหรือและเรื่องร้องเรียน

๒.๑ สถิติการตอบข้อหาหรือและดำเนินการตามกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยมีข้อพิพาทระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรที่เข้าสู่กระบวนการทั้งสิ้น จำนวน ๑๕๕ ราย ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำเร็จ จำนวน ๑๒๘ ราย จำหน่ายข้อพิพาท จำนวน ๒๗ ราย ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคิดเป็นร้อยละ ๘๒.๕๘ สถิติการจดแจ้งของผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรที่ประสงค์จะประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญา มีจำนวนทั้งสิ้น ๔๖๙ ราย

๒.๒ เรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมาย ๒ เรื่อง

๑๕. มีปัญหาและอุปสรรคในการบังคับนี้หรือไม่อย่างไร

- (๑.) ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรไม่ส่งมอบสัญญาให้เกษตรกรในวันทำสัญญาตามขั้นตอนที่พระราชบัญญัติฯ กำหนดไว้ในมาตรา ๒๑ วรรคสอง
- (๒) ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรบางรายไม่ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการใกล้เคียงข้อพิพาทประจำจังหวัด ซึ่งกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจฯ ต้องจ่ายค่าเสียหายให้กับเกษตรกรตามสัญญาประนีประนอมยอมความ จึงทำให้ต้องดำเนินกระบวนการบังคับคดีตามขั้นตอนของกฎหมายหลังจากผิดสัญญา ซึ่งใช้ระยะเวลานาน ทำให้เกษตรกรคู่สัญญาได้รับเงินล่าช้าทำให้เกิดความเสียหาย

ส่วนที่ ๓

การตรวจสอบเนื้อหาของกฎหมาย

๑๖. กฎหมายนี้มีความสัมพันธ์หรือใกล้เคียงกับกฎหมายอื่นหรือไม่ อย่างไร - ไม่มี -
๑๗. มีการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง หรือการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินหรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเกี่ยวกับกฎหมายนี้กี่เรื่องและในประเด็นใด - ไม่มี -
๑๘. การใช้ระบบใบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ และโทษอาญาในกฎหมายนี้ (ถ้ามี) ยังมีความเหมาะสมอยู่หรือไม่ อย่างไร

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐ ไม่มีการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในระบบอนุญาต เช่น กรณีการรับแจ้งการผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรในระบบเกษตรพันธสัญญานั้น กำหนดให้ประชาชนเป็นผู้ที่แจ้งการประกอบธุรกิจเท่านั้น เจ้าหน้าที่มีหน้าที่พิจารณาเพียงว่าผู้ประกอบธุรกิจฯ ซึ่งแจ้งความประสงค์จะการประกอบธุรกิจฯ ในระบบเกษตรพันธสัญญาได้ดำเนินการถูกต้องครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายหรือไม่ จะไม่มีการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาว่าจะรับหรือไม่รับการจดทะเบียนของผู้ประกอบธุรกิจฯ หากดำเนินการถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติฯ นี้แล้วจะต้องรับการแจ้งประกอบธุรกิจทุกกรณี และตามกฎหมายมีการกำหนดให้มีระบบคณะกรรมการที่พิจารณาโทษทางอาญาคือคณะกรรมการเปรียบเทียบ

ส่วนที่ ๔

ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

๑๙. การรับฟังความคิดเห็น

- ได้รับฟังความคิดเห็นโดยถูกต้องตามข้อ ๕ และข้อ ๖ ของแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายแล้ว และมีการรับฟังความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา (https://www.opsmoac.go.th/contractfarming-news_release) ระหว่างวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๔ ถึงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๕ มีผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น

ทั้งสิ้น ๒๘๕ คนแบ่งเป็น เกษตรกร ๑๑๓ คน ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตร ๕๒ คน เจ้าหน้าที่รัฐ ๑๑๖ คน คณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการ ๔ คน

ได้รับฟังความคิดเห็นโดยวิธีอื่นนอกจากการผ่านระบบกลาง (หากมี โดยระบุทุกวิธี)

ผู้เกี่ยวข้องมีความเห็นเกี่ยวกับกฎหมายนี้หรือผลกระทบของกฎหมายนี้อย่างไร

ข้อ ๑ คำนิยาม ตามมาตรา ๔ "เกษตรกรซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา จำนวนตั้งแต่ ๑๐ รายขึ้นไป" ท่านเห็นสมควรว่าต้องได้รับการแก้ไขหรือไม่ อย่างไร ความเห็นที่ได้ ร้อยละ ๗๖.๑ เห็นควรว่าไม่แก้ไข และ ร้อยละ ๒๓.๙ เห็นควรให้แก้ไข โดยเจตนารมณ์เดิมของกฎหมายฉบับนี้ ต้องการให้ความคุ้มครองเกษตรกรรายย่อยที่มีอำนาจต่อรองค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับผู้ประกอบการ หากปล่อยให้ทั้งสองฝ่ายตกลงกันเอง โดยไม่มีมาตรการบางอย่างเข้าไปกำกับดูแล ฝ่ายเกษตรกรมักจะขาดอำนาจต่อรองในการเข้าร่วมทำสัญญากับผู้ประกอบการและไม่มีกลไกใด ๆ ที่จะช่วยดูแลเรื่องอำนาจต่อรองดังกล่าว ซึ่งมีความเห็นโดยสรุปว่า ควรกำหนดโดยเริ่มตั้งแต่ ๒ รายขึ้นไป

ข้อ ๒ คำนิยาม ตามมาตรา ๔ "ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตร" ท่านเห็นสมควรให้มีความหมายรวมถึงบุคคลซึ่งมิได้ประกอบธุรกิจฯ ด้วยหรือไม่ อย่างไร (เนื่องจากผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น อาจต้องการดำเนินธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญาเพิ่มเติมจากธุรกิจเดิมของตนเองมีอยู่ก่อนด้วยก็ได้) ความเห็นที่ได้ ร้อยละ ๕๕.๔ เห็นควรให้แก้ไข ซึ่งมีความเห็นจากการรับฟังความเห็นสรุปได้ว่า การเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบอาชีพอื่นที่ต้องการดำเนินธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญาเพิ่มเติมจากธุรกิจเดิมของตน ถือว่าเป็นการต่อยอดเพื่อขยายธุรกิจของผู้ประกอบการเพื่อสร้างรายได้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นโอกาสของเกษตรกรที่จะมีช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิต การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตจากธุรกิจของตนที่มีอยู่ได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงเห็นควรให้ผู้ประกอบการที่มีได้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรสามารถเป็นคู่สัญญาตั้งแต่เริ่มตกลงทำสัญญากับเกษตรกรได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องผลประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับจากการเป็นคู่สัญญา

ข้อ ๓ คำนิยาม ตามมาตรา ๔ "เกษตรกร" นอกเหนือจากมีความหมายถึงบุคคลธรรมดาซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมและให้หมายความรวมถึงสหกรณ์การเกษตรหรือกลุ่มเกษตรกรตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ และวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมแล้ว ควรให้รวมถึงเกษตรกรที่อยู่ในรูปนิติบุคคล กล่าวคือ บริษัทจำกัด หรือ บริษัท (มหาชน) จำกัด ด้วยหรือไม่ ความเห็นที่ได้ ร้อยละ ๖๓.๙ เห็นควรให้แก้ไข ซึ่งมีความเห็นโดยสรุปว่า

- (๑) เนื่องจากปัจจุบัน มีเกษตรกรหลายรายที่จดทะเบียนเป็นบริษัทจำกัดหรือห้างหุ้นส่วนจำกัด
- (๒) เพื่อให้สามารถครอบคลุมกับเกษตรกรทุกกลุ่ม ทั้งบุคคลภายนอกและนิติบุคคลอื่น ๆ
- (๓) เนื่องจากเกษตรกรบางรายได้มีการจดทะเบียนการค้าและได้จ้างลูกจ้างอย่างเป็นระบบ จึงเห็นควรให้เกษตรกรที่อยู่ในรูปแบบนิติบุคคลอยู่ในนิยามของคำว่าเกษตรกรด้วย
- (๔) เกษตรกรที่อยู่ในรูปนิติบุคคล กล่าวคือ บริษัทจำกัด หรือ บริษัท (มหาชน) จำกัด ควรให้คำจำกัดความแยกเป็นผู้ประกอบการเกี่ยวเนื่องกับธุรกิจการเกษตร และร้อยละ ๓๖.๑ เห็นควรไม่แก้ไข

ข้อ ๔ ท่านเห็นสมควรให้มีการกำหนดโทษของการผิดสัญญา โดยให้กำหนดไว้ในสัญญาให้ชัดเจนหรือไม่อย่างไร ความเห็นที่ได้ ร้อยละ ๘๕.๖ เห็นควรให้แก้ไข ซึ่งมีความเห็นโดยสรุปว่า

- (๑) เพื่อให้เกิดความชัดเจนถึงความรับผิดชอบของคู่สัญญา
- (๒) เพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
- (๓) เพื่อไม่ให้เกษตรกรถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตร ควรกำหนดโทษเพื่อประโยชน์ของเกษตรกร
- (๔) เพื่อให้มีมาตรการดำเนินการ หรือเงื่อนไขการปรับเพื่อเอาผิดแก่ผู้ที่ไม่ทำตามสัญญาที่กำหนด จะได้เป็นตัวอย่งแก่ผู้ที่จะทำผิดสัญญารายอื่นในอนาคต และร้อยละ ๑๔.๔ เห็นควรไม่แก้ไข

ข้อ ๕ ท่านเห็นสมควรให้มีการกำหนดความรับผิดชอบของคู่สัญญากรณีเกิดภัยพิบัติในพื้นที่ที่มีการเพาะปลูกหรือการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ที่คู่สัญญามีการทำสัญญาด้วยกันหรือไม่เพียงใด ความเห็นที่ได้ ร้อยละ ๗๓ เห็นควรให้แก้ไข ซึ่งมีความเห็นโดยสรุปว่า

- (๑) เนื่องจากการเกิดภัยพิบัติในแต่ละครั้งมักเกิดความสูญเสีย เมื่อเกิดความสูญเสียควรมีการช่วยเหลือกันในความรับผิดชอบต่อความสูญเสียทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่เป็นการซ้ำเติมฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- (๒) ภัยพิบัติเป็นเหตุสุดวิสัยที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ กรณีคู่สัญญาเป็นเกษตรกรควรได้รับการลดวันการรับผิดชอบต่อพื้นที่ที่มีการเพาะปลูกหรือการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ที่คู่สัญญามีการทำสัญญาไว้
- (๓) เนื่องจากในคู่สัญญาเพื่อเป็นการผ่อนปรนหรือผ่อนผันในกรณีเกิดภัยพิบัติเพื่อไม่ให้อีกฝ่ายรับผิดชอบต่อแต่เพียงฝ่ายเดียว
- (๔) เพื่อลดความเสี่ยงของเกษตรกร เพราะในการทำพันธสัญญาร่วมกันต้องมีการวางแผนการผลิตสินค้าเกษตรให้มีความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นน้อยที่สุด และร้อยละ ๒๗ เห็นควรไม่แก้ไข

ข้อ ๖ ท่านเห็นสมควรให้มีการกำหนดความรับผิดชอบต่อคู่สัญญากรณีเกิดโรคระบาดในพื้นที่ที่มีการเพาะปลูกหรือการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ที่คู่สัญญามีการทำสัญญาด้วยกันหรือไม่เพียงใด ความเห็นที่ได้ ร้อยละ ๗๒.๖ เห็นควรให้แก้ไข ซึ่งมีความเห็นโดยสรุปว่า

- (๑) เนื่องจากการเกิดโรคระบาดในแต่ละครั้งมักเกิดความสูญเสีย เมื่อเกิดความสูญเสียควรมีการช่วยเหลือกันในความรับผิดชอบต่อความสูญเสียทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่เป็นการซ้ำเติมฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- (๒) เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของเกษตรกร และช่วยให้เกษตรกรที่ประสบปัญหาไม่มีเงินทุน เพื่อดำเนินการต่อได้หลังเกิดเกิดการระบาด และร้อยละ ๒๗.๔ เห็นควรไม่แก้ไข

ข้อ ๗ ท่านเห็นสมควรให้มีการกำหนดความรับผิดชอบต่อฝ่ายผู้ประกอบการกรณีคู่สัญญามีการกำหนดข้อสัญญาที่ต้องห้ามไม่ให้อยู่ในสัญญา (ตามมาตรา ๒๖) ไว้ด้วยหรือไม่เพียงใด ความเห็นที่ได้ ร้อยละ ๖๘.๔ เห็นควรให้แก้ไข ซึ่งมีความเห็นโดยสรุปว่า

- (๑) เพื่อเป็นการคุ้มครองคู่สัญญาอีกฝ่าย

(๒) เพื่อป้องกันการเอาเปรียบเกษตรกร

(๓) เพื่อยืนยันความรับผิดชอบต่อความเสียหายจากการดำเนินการ

(๔) เพื่อไม่ให้เกิดการเอาเปรียบคู่สัญญา และร้อยละ ๓๑.๖ เห็นควรไม่แก้ไข

ข้อ ๘ กรณีที่มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายใต้ พระราชบัญญัติฉบับนี้ ท่านเห็นสมควรว่า หากตกลงกันได้ และสามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้ สัญญาประนีประนอมยอมความนั้นควรมีระยะเวลาในการปฏิบัติตามเป็นระยะเวลาเท่าไร (เช่น ไม่เกิน ๑ ปี ไม่เกิน ๒ ปี หรือไม่เกิน ๓ ปี) ความเห็นที่ได้ ร้อยละ ๘๕.๖ เห็นควรให้แก้ไข ซึ่งมีความเห็นโดยสรุปว่า

(๑) เพื่อให้มีระยะเวลาในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ตกลงทำกัน เพื่อไม่ให้เนิ่นนานจนเกินไปอันอาจทำให้เกษตรกรอาจเสียหายหรือเสียเปรียบได้

(๒) ไม่เกิน ๓ ปี (พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดระยะเวลาไว้ไม่เกิน ๓ ปี)

(๓) มีกำหนดระยะเวลาชัดเจน และร้อยละ ๑๔.๔ เห็นควรไม่แก้ไข

ข้อ ๙ ท่านเห็นว่าระยะเวลาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ให้เวลาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไร่รวม ๒๐ วัน และอาจขอขยายได้อีก ๑๐ วัน (หากจำเป็น) รวมเป็น ๓๐ วัน ท่านเห็นด้วยหรือไม่อย่างไร ความเห็นที่ได้ร้อยละ ๘๗ เห็นควรไม่แก้ไข และร้อยละ ๑๓ เห็นควรให้แก้ไข ซึ่งมีความเห็นโดยสรุปว่า

(๑) ระบบราชการทำงานค่อนข้างซับซ้อนจึงใช้เวลามากควรให้เวลาเพิ่มอีก ๑๕ วัน

(๒) การไกล่เกลี่ยแต่ละเรื่อง มีความหลากหลายและซับซ้อนแตกต่างกัน อีกทั้งมีรายละเอียดของข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน ฉะนั้นระยะเวลาในการดำเนินการควรจะมากกว่า ๓๐ วัน

ข้อ ๑๐ กรณีการที่ฝ่ายหนึ่งต้องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่อีกฝ่ายไม่สนใจ ควรมีการปรับแก้ข้อความในพระราชบัญญัติ ให้ชัดเจนว่า “หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งต้องการไกล่เกลี่ยฯ ขณะที่คู่สัญญาอีกฝ่ายได้รับทราบความต้องการแล้ว แต่คงเพิกเฉยหรือไม่มีการติดต่อกลับมายังคณะกรรมการไกล่เกลี่ยฯ ให้ถือว่าฝ่ายที่เพิกเฉยหรือไม่ติดต่อกลับนั้น ได้รับทราบความต้องการขอไกล่เกลี่ยฯ ของคู่สัญญาอีกฝ่ายแล้ว แต่ไม่ประสงค์จะไกล่เกลี่ยฯ ด้วย ดังนั้นให้ถือว่าการไกล่เกลี่ยฯ ไม่สำเร็จ ให้ทำการจำหน่ายข้อพิพาทได้” ความเห็นที่ได้ ร้อยละ ๗๙.๖ เห็นควรให้แก้ไข ซึ่งมีความเห็นโดยสรุปว่า

(๑) การเพิกเฉยให้ถือว่าเป็นการไม่ประสงค์ที่จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะได้ไม่เสียเวลา

(๒) เมื่อคู่กรณีไม่ยอมมาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นหมายถึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้แล้วสมควรจำหน่ายและให้เป็นที่ไปตามขบวนการชั้นศาลต่อไป และร้อยละ ๒๐.๔ เห็นควรไม่แก้ไข

ข้อ ๑๑ การเข้าสู่การประกอบธุรกิจภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญาตามพระราชบัญญัติ โดยให้มีเพียงการจดแจ้งเท่านั้น ท่านเห็นว่า ควรกำหนดเงื่อนไขหรือข้อกำหนดอื่น ๆ ของผู้ประกอบการเพิ่มเติมหรือไม่เพียงไร ความเห็นที่ได้ ร้อยละ ๖๐.๗ เห็นควรให้แก้ไข ซึ่งมีความเห็นโดยสรุปว่า

- (๑) เพื่อให้มีความละเอียด ชัดเจนของผู้ประกอบการมากขึ้น
- (๒) เพื่อยืนยันความชัดเจน มีตัวตน มีการประกอบการจริง มิใช่แต่เพียงในนาม
- (๓) เพื่อเป็นหลักฐานความน่าเชื่อถือให้กับคู่กรณีประกอบการตัดสินใจ
- (๔) เพื่อเป็นการยืนยันว่าผู้ประกอบการนั้นได้ดำเนินกิจการอย่างถูกต้อง และไม่ได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อฉวยโอกาสในการหาผลประโยชน์โดยมิได้มีเจตนาที่จะประกอบธุรกิจทางด้านเกษตรพันธสัญญาอย่างจริงจัง และร้อยละ ๓๙.๓ เห็นควรไม่แก้ไข

ข้อ ๑๒ บทลงโทษใน พระราชบัญญัติมีเพียงโทษปรับเป็นเงินเท่านั้น ท่านเห็นว่า ควรมีการกำหนดโทษเป็นจำคุกด้วยหรือไม่อย่างไร ความเห็นที่ได้รับ ร้อยละ ๕๓.๓ เห็นควรให้แก้ไข ซึ่งมีความเห็นโดยสรุปว่า

- (๑) เป็นการป้องปราม ไม่ให้มีการกระทำความผิด
- (๒) เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด
- (๓) เนื่องจากการปรับเป็นเงิน อาจจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย จึงจำเป็นต้องมีบทลงโทษที่มากยิ่งขึ้น และร้อยละ ๔๖.๗ เห็นควรไม่แก้ไข

๒๐. ได้นำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดจากกฎหมายของกฎหมายฉบับนี้ (ถ้ามี) มาประกอบการพิจารณาด้วยแล้วหรือไม่

- ไม่มี -

๒๑. หน่วยงานได้

๒๑.๑ ออกกฎหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพื่อที่ประชาชนจะสามารถปฏิบัติตามกฎหมายหรือได้รับสิทธิประโยชน์จากกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

(๑) มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐ กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกระเบียบหรือประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ โดยสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาได้มีการเสนอระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และประกาศฯ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๖ ฉบับ ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน ดังนี้

๑.๑ ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ในคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๑ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

๑.๒ ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการประกาศการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๒

- ๑.๓ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาของคณะกรรมการเปรียบเทียบ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒
- ๑.๔ ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
- ๑.๕ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการแจ้งการประกอบธุรกิจและการเลิกการประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญา ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐
- ๑.๖ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการในการจัดส่งและเก็บรักษาเอกสารสำหรับการซื้อขายเกษตรกรในระบบเกษตรพันธสัญญา ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

๒๑.๒ ดำเนินการอื่นเพื่อปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

สำนักงานคณะกรรมการเลขาธิการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักที่ได้ดำเนินการอื่นเพื่อปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ดังนี้

- (๑) มีการจัดทำคู่มือปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่และคู่มือสำหรับประชาชน และเผยแพร่ข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเว็บไซต์ของหน่วยงาน (www.opsmoac.go.th) เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการสืบค้นข้อมูลของการบริการภาครัฐ
- (๒) สร้างการรับรู้ให้กับเกษตรกร ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตร ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจ ให้ทราบถึงหลักการและสาระสำคัญ พร้อมทั้งกลไกในการดำเนินการของ พระราชบัญญัติฯ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเป็นธรรม ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้
- (๓) มีการจัดทำระบบสารสนเทศข้อมูลต่าง ๆ ของสำนักงานเกษตรพันธสัญญาฯ ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับเจ้าหน้าที่ และประชาชนทั่วไปในการสืบค้นข้อมูล เช่น ระบบของการให้คำปรึกษาผ่านทางระบบ Line Official Account หรือโปรแกรม Chatbot อีกทั้งมีการจัดระบบฐานข้อมูล ได้แก่ ฐานข้อมูลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ฐานข้อมูลเอกสารซื้อขาย และฐานข้อมูลการเปรียบเทียบปรับ เป็นต้น

๒๒. ผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

๒๒.๑ กฎหมายนี้มีการบังคับใช้หรือไม่ อย่างไร

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐ มีการบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐ สำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการขับเคลื่อนนโยบาย

ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้อย่างต่อเนื่อง โดยให้สำนักงานคณะกรรมการเลขาธิการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาเป็นหน่วยงานหลักในการบังคับใช้กฎหมาย ตอบสนองต่อความต้องการของทั้งเกษตรกรและผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรซึ่งอยู่ในระบบเกษตรพันธสัญญา อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว อีกทั้งเป็นการลดความเหลื่อมล้ำสร้าง ความเป็นธรรมให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย ดังนี้

- (๑) มีการออกคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่และคู่มือสำหรับประชาชนหลายฉบับ ได้แก่ คู่มือการใช้งานระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนระบบเกษตรพันธสัญญาสำหรับเจ้าหน้าที่ คู่มือการแจ้งการประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญา คู่มือการแจ้งการเลิกประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญา เป็นต้น
- (๒) มีมาตรการเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลและรับแจ้งการประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญาผ่านช่องทางในรูปแบบ e-Service อีกทั้งมีการสร้างแอปพลิเคชัน Line Official Account และโปรแกรม Chatbot เพื่อนำมาใช้ในการบริการประชาชนตามนโยบายรัฐบาลดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒๒.๒ หากมีการบังคับใช้ เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร

เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายบางส่วน ดังนี้

- (๑) ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรได้ดำเนินการแจ้งการประกอบธุรกิจ จำนวน ๔๖๙ ราย และมีการจัดทำเอกสารชี้ชวน จำนวนทั้งสิ้น ๑๙๔ ราย
- (๒) คู่สัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญาที่มีข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมาย จำนวนทั้งสิ้น ๑๕๕ ราย ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำเร็จ จำนวน ๑๒๘ ราย คิดเป็นจำนวนถึง ร้อยละ ๘๒.๕๘ จากจำนวนเรื่องที่เกิดข้อพิพาทขึ้นทั้งหมด
- (๓) มีการสร้างการรับรู้ในข้อกฎหมายและกลไกของการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ของพระราชบัญญัติฯ ทั้งสิ้นจำนวน ๒๗ ครั้ง

มีข้อจำกัดที่ทำให้ไม่อาจเกิดผลสำเร็จครบถ้วน ดังนี้

- (๑) ที่ผ่านมายังไม่มีกรณีที่ต้องดำเนินคดีกับผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนา ระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐ เนื่องจากได้มีการสร้างการรับรู้และขอความร่วมมือไปยังบรรดาผู้ประกอบการในการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย
- (๒) สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดต่าง ๆ เป็นหน่วยงานหลักที่ดำเนินการบังคับใช้พระราชบัญญัติ ส่งเสริมและพัฒนา ระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐ ในระดับจังหวัดไม่มีเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็น ผู้ปฏิบัติงานด้านกฎหมายโดยตรงทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนในการบังคับใช้กฎหมาย

๒๒.๓ ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างไร

- (๑) ภาระต่อประชาชนในส่วนของผู้ประกอบการกิจการเกษตรจะมีต้นทุนจากการต้องปฏิบัติตามกฎหมายนี้ คือ ค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดทำเอกสารชี้ชวน ค่าจัดทำร่างสัญญา และค่าดำเนินการต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากการจัดเตรียมสัญญา และหากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นก็จะมีค่าเดินทางเพื่อมารวมไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ณ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดด้วย ในส่วนของเกษตรกรนั้น หากมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะมีค่าเดินทางเพื่อมารวมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและค่าจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ
- (๒) รัฐมีต้นทุนดังนี้ ในการจัดประชุมคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำจังหวัดในแต่ละครั้ง จะมีเบี้ยประชุมตามกฎหมาย มีค่าดำเนินการจัดทำคู่มือ แผ่นพับ อุปกรณ์ต่าง ๆ ค่าเดินทางสำหรับให้เจ้าหน้าที่เดินทางไปสร้างการรับรู้ตามจังหวัดต่าง ๆ การพัฒนาระบบสารสนเทศ และค่าวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานอีกด้วย

๒๒.๔ เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์หรือไม่

- (๑) มีผู้ประกอบการกิจการเกษตรบางราย ดำเนินการแจ้งการประกอบธุรกิจทางการเกษตรตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐ และนำไปรับแจ้งการประกอบธุรกิจดังกล่าว ไปกล่าวอ้างเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในการฉ้อโกงหรือหลอกลวงประชาชนให้หลงเชื่อโดยข้อเท็จจริง ปรากฏว่ามีได้มีเจตนาที่จะประกอบธุรกิจทางการเกษตรตามกฎหมายแต่อย่างใด หากแต่เป็นเพียงการอาศัยกระบวนการทางกฎหมายฉบับนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่ามีการดำเนินการถูกต้องตามกฎหมายฉบับนี้เท่านั้น
- (๒) ผู้ประกอบการกิจการเกษตรบางรายไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น มาตรา ๒๑ วรรคท้าย ได้กำหนดว่าให้ผู้ประกอบการกิจการเกษตรมีหน้าที่ส่งมอบสัญญาให้เกษตรกรในวันทำสัญญา ซึ่งผู้ประกอบการบางรายไม่ส่งมอบสัญญาให้เกษตรกรในวันที่ทำสัญญาแต่ส่งมอบให้ภายหลัง
- (๓) หน่วยงานของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ผู้บังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัตินี้ ในระดับจังหวัดยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในหลักเกณฑ์ของกฎหมายบางส่วน เช่น การนับระยะเวลาในการดำเนินการกำหนดวันในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นต้น

๒๓. กฎหมายนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐ คุ้มค่าและเป็นประโยชน์ต่อประชาชน เมื่อเทียบประโยชน์ที่เกษตรกรและผู้ประกอบการกิจการเกษตรได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่รัฐต้องใช้ในการบังคับการตามกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้มีได้มีภาระต่อประชาชนมากเกินไปจนสมควร หรือทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

๒๔. สมควรยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงกฎหมายหรือกฎหรือไม่ อย่างไร

เนื่องจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติฯ เกิดผลสำเร็จบางส่วน พิจารณาแล้วเห็นควรแก้ไขพระราชบัญญัติในกรณีต่าง ๆ ดังนี้

- (๑) คำนิยาม "เกษตรกรซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา จำนวนตั้งแต่ ๑๐ รายขึ้นไป" เห็นสมควรแก้ไข ยกเลิกการกำหนดจำนวนเกษตรกรตั้งแต่ ๑๐ รายขึ้นไป เนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ต้องการช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยในการเข้าทำสัญญากับผู้ประกอบการตั้งแต่แรก โดยเห็นว่าแม้ว่าจะมีคู่สัญญาที่เป็นเกษตรกรเพียง ๑ ราย ก็สมควรที่จะได้รับการคุ้มครองด้วยเพื่อมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำหรือเลือกปฏิบัติ อีกทั้งเนื่องจากการกำหนดจำนวนเกษตรกรที่ทำสัญญากับผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรจะทำให้ผู้ที่ประสงค์จะประกอบธุรกิจ แต่มีศักยภาพที่จะทำสัญญากับเกษตรกรจำนวนน้อยกว่า ๑๐ ราย ทั้งผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรและเกษตรกรจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฯ นี้ ดังนั้น จึงเห็นควรให้แก้ไขเป็น "ระหว่างผู้ประกอบการทางการเกษตรฝ่ายหนึ่งกับบุคคลธรรมดาซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรือกับสหกรณ์การเกษตรหรือกลุ่มเกษตรกรตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ หรือกับวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมอีกฝ่ายหนึ่ง"
- (๒) มาตรา ๓๔ แห่งพระราชบัญญัติฯ ได้มีการกำหนดระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ไว้ ให้เสร็จภายใน ๒๐ วัน และอาจขอขยายได้อีก ๑๐ วัน (หากมีเหตุจำเป็น) รวมเป็น ๓๐ วัน จากรายงานสรุปการรับฟังความคิดเห็นของการประเมินผลสัมฤทธิ์ มีความเห็นควรแก้ไขให้เพิ่มระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจาก ๒๐ วันเป็น ๓๐ วัน และอาจขอขยายได้อีก ๑๐ วัน เนื่องจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในแต่ละเรื่อง มีความซับซ้อนและความยากง่ายในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่แตกต่างกันรวมถึงในการสืบหาข้อเท็จจริงจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่มีความยากง่ายแตกต่างกัน
- (๓) มาตรา ๒๙ แห่งพระราชบัญญัติฯ นี้ ควรมีการปรับแก้ไขให้ชัดเจนว่า... "หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งต้องการไกล่เกลี่ยฯ ขณะที่คู่สัญญาอีกฝ่ายได้รับทราบความต้องการแล้วแต่คงเพิกเฉย ให้ถือว่าฝ่ายที่เพิกเฉย ได้รับทราบความต้องการขอไกล่เกลี่ยฯ ของคู่สัญญาอีกฝ่ายแล้ว แต่ไม่ประสงค์จะไกล่เกลี่ยฯ ให้ถือว่าการไกล่เกลี่ยฯ ไม่สำเร็จ ให้ทำการจำหน่ายข้อพิพาทได้" เนื่องจากกฎหมายบัญญัติไว้ว่าต้องผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำจังหวัดก่อน จึงจะดำเนินการในขั้นตอนต่อไปได้ เมื่อคู่สัญญาอีกฝ่ายไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็จะต้องดำเนินการจัดประชุมคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้มีมติในที่ประชุมว่าไม่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้และจำหน่ายเรื่องออกจากสารบบความ คู่สัญญาจึงนำคดีนี้ไปดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปได้ ทำให้เกิดความล่าช้าและมีค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมโดยไม่จำเป็น

- (๔) ควรกำหนดเงื่อนไขหรือคุณสมบัติของผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรที่มีความประสงค์จะยื่นจดแจ้งประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญา เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการแอบอ้างของบุคคลที่เข้ามาแสวงหาประโยชน์จากการจดทะเบียนการประกอบธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญา เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้เกษตรกรหรือประชาชนหลงเชื่อ โดยไม่มีเจตนาที่จะทำธุรกิจในระบบเกษตรพันธสัญญาอย่างแท้จริง

๒๕. สมควรดำเนินการอื่น ๆ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือมีข้อเสนออื่นหรือไม่ อย่างไร

นอกเหนือจากการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเรื่องของบุคลากรในสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดในแต่ละจังหวัด ไม่มีผู้ปฏิบัติงานด้านกฎหมายโดยตรง จึงสมควรให้มีการจ้างเหมาบริการในตำแหน่งนิติกรประจำสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายในส่วนภูมิภาคเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ข้อมูลที่ปรากฏในรายงานนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบและวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนแล้ว

ลงชื่อ.....

 (นายสมชวน รัตนมังคลานนท์)
 รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
 ปฏิบัติราชการแทนปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๕

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ : สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ : นายสุรศักดิ์ เหลืองอร่ามกุล นิติกรชำนาญการ ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มกฎหมายและ
 โกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา

โทร. ๐๒ ๒๘๑ ๕๙๕๕ ต่อ ๔๑๒

อีเมล : mocontractfarming@gmail.com